

UNIVERZITET U NOVOM SADU
PRIRODNO-MATEMATIČKI FAKULTET
DEPARTMAN ZA HEMIJU

OSNOVNI TIPOVI NEORGANSKIH JEDINJENJA

IUPAC nomenklatura neorganskih jedinjenja

- IUPAC nomenklatura neorganskih jedinjenja je sistematsko imenovanje hemijskih jedinjenja kako je preporučeno od strane International Union of Pure and Applied Chemistry (IUPAC)
- Prema ovoj nomenklaturi, svako jedinjenje treba da ima ime iz koga nedvosmisleno može da bude određena formula, odnosno svako ime označava samo jednu supstancu.
- Ime treba da sadrži informacije kako o sastavu tako i o strukturi jedinjenja.
- Pravila za imenovanje organskih i neorganskih jedinjenja sadržana su u sledećim dokumentima:

1. Plava knjiga – organska jedinjenja

- [Nomenclature of Organic Chemistry, Oxford: Pergamon Press 1979, A Guide to IUPAC, Nomenclature of Organic Compounds, Recommendations 1993, Oxford: Blackwell Scientific Publications, 1993]

2. Crvena knjiga – neorganska jedinjenja

- [Nomenclature of Inorganic Compounds, Recommendations 1990, Oxford: Blackwell Scientific Publications, 1990]

3. Zelena knjiga – simboli i fizičke veličine

- [Quantities, Units and Symbols in Physical Chemistry (2. ed.) Oxford: Blackwell Scientific Publications, 1993]

4. Zlatna knjiga – tehnički termini u hemiji

- [Compendium of Chemical Terminology IUPAC Recommendations (2.ed.), Oxford: Blackwell Scientific Publications, 1997]

Sistematska nomenklatura

- Sistematsko određivanje imena mora da odražava strukturu i sastav:

1. Ime jedinjenja koja sadrže katjon i anjon sadrže prvo ime katjona, a zatim ime anjona,

NaCl = natrijum-hlorid

2. Naelektrisanje katjona koji imaju više pozitivnih naelektrisanja se stavlja u zagradu

bakar(I) = kupro i bakar(II) = kupri

gvožđe(II) = fero i gvožđe(III) = feri.

3. Jednoatomski anjoni imaju sufiks id,

H^- = hidrid, Cl^- = hlorid, O^{2-} = oksid, S^{2-} = sulfid

4. Poliatomski anjoni koji sadrže više atoma kiseonika sadrže sufiks it za niži i at za viši sadržaj kiseonika,

Ukoliko neki element daje više od dva oksianjona, tada se upotrebljavaju i prefiksi. Prefiks **hipo-** označava niže oksidaciono stanje, a prefiks **per-** više oksidaciono stanje. Zbog toga, kada centralni atom ima više oksidacionih stanja, naziv anjona zavisi od njegovog oksidacionog broja:

ClO^- = **hipohlorit** (oksidacioni broj atoma Cl=+1)

ClO_2^- = **hlorit** (oksidacioni broj atoma Cl=+3)

ClO_3^- = **hlorat** (oksidacioni broj atoma Cl=+5)

ClO_4^- = **perhlorat** (oksidacioni broj atoma Cl=+7)

5. Prefiks bi- se koristi za označavanje prisustva jednog vodoničnog jona,

NaHCO_3 = natrijum-bikarbonat ili soda

NaHCO_3 = natrijum hidrogen karbonat

6. Kod kovalentnih jedinjenja u nazivu dolazi prvo ime atoma manje elektronegativnosti. Uz njega zatim uvek dolazi njegov oksidacioni broj, ili broj atoma na grčkom jeziku:

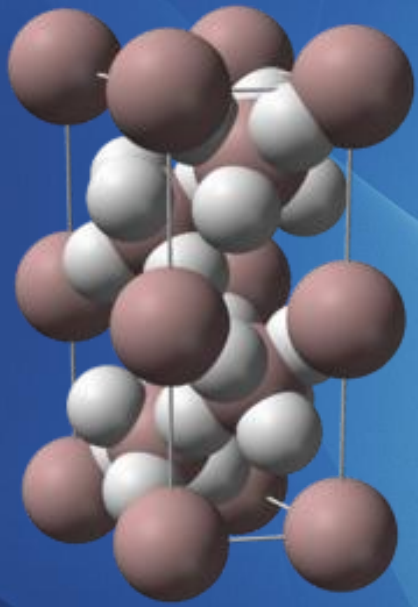
H_2S = vodonik sulfid ili sumporvodonik

SO_2 = sumpor(IV)-oksid ili sumpor-dioksid

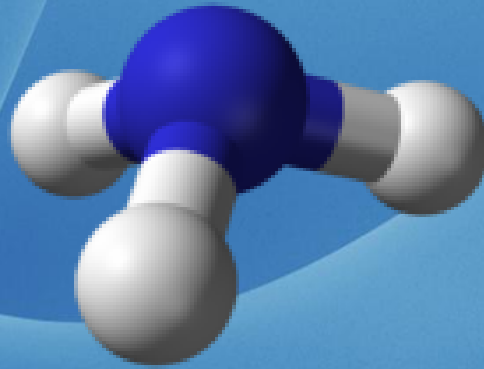
SO_3 = sumpor(VI)-oksid ili sumpor-trioksid

CCl_4 = ugljenik(IV)-hlorid ili ugljen-tetrahlorid

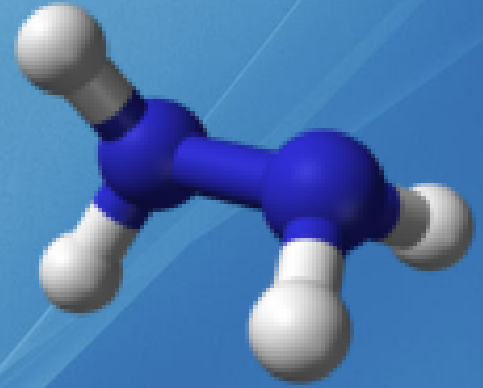
- Sva neorganska jedinjenja se mogu podeliti na:
  - Hidride,
  - Okside,
  - Kiseline (i njihove derivate),
  - Baze, i
  - Soli

- Osobine svih ovih jedinjenja su u vezi sa elektronegativnošću elemenata koji ih izgrađuju i tipovima hemijskih veza koje se među njima uspostavljaju.

AlH₃

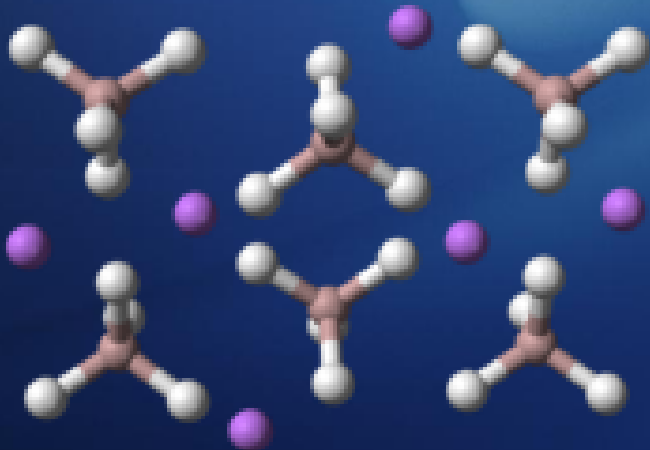

NH₃

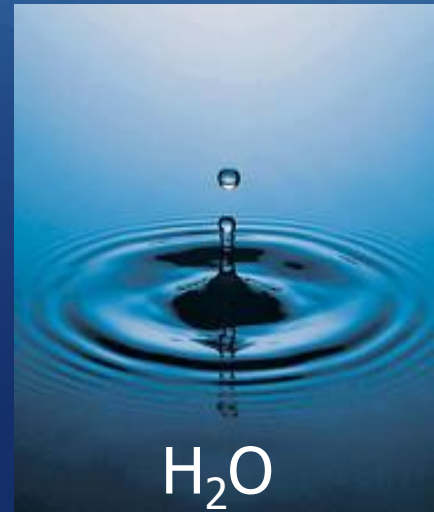

NH₂ - NH₂

HIDRIDI

LiAlH₄

H₂O

- Hidridi su sva binarna jedinjenja vodonika sa drugim elementima.
- U zavisnosti od elektronegativnosti elemenata mogu nastati tri različita tipa hidrida:
  - Jonski ili hidridi slični solima,
  - Kovalentni ili molekulski hidridi, i
  - Hidridi metalnog karaktera.

JONSKI HIDRID I

- Hidridi u kojima vodonik ima oksidacioni broj -1
- Grade ih elementi vrlo niske elektronegativnosti (alkalni i zemnoalkalni metali)
- Svi, osim Be i Mg, reaguju sa vodonikom pri zagrevanju:

- Čvrste kristalne supstance, visoke tačke topljenja, sa jonskom kristalnom rešetkom.
- Sa vodom reaguju veoma burno:

KOVALENTNI HIDRIDNI

- Grade ih elementi visoke elektronegativnosti (elementi p-bloka) - CH_4 , NH_3 , H_2O , HF .
- Zovu se i *isparljivi hidridi*
- U njima vodonik ima oksidacioni broj +1
- Stabilnost ovih hidrida opada u svim grupama PSE sa porastom rednog broja, jer kovalentna veza sa vodonikom slabi.
- Različito se ponašaju sa vodom:
  - Elementi IVA grupe ne reaguju sa vodom.
  - Od elemenata VA grupe reaguje samo NH_3 :

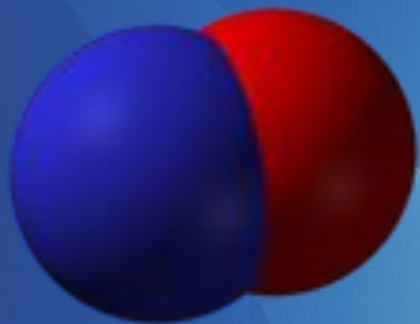
- Hidridi elementata VIA i VIIA grupe u reakciji sa vodom daju kiseline:

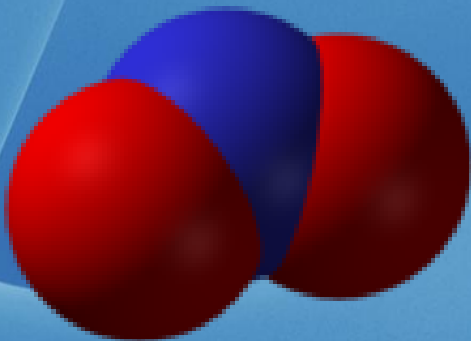
- Tačke ključanja hidrida prvih članova VA, VIA i VIIA grupe su neobično visoke u poređenju sa tačkama ključanja hidrida ostalih elemenata istih grupa - ***intermolekulske vodonične veze!***

HIDRIDI METALNOG KARAKTERA

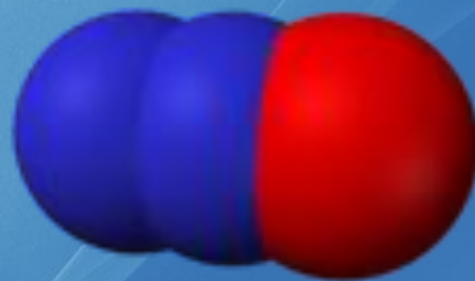
- Svi su čvrste supstance, slični su metalima iz kojih nastaju.
- Većina njih je nestehiometrijskog sastava i sadrže višak vodonika koji ispunjava šupljine u kristalu metala, pa se nazivaju i ***intersticijalni hidridi.***

NO

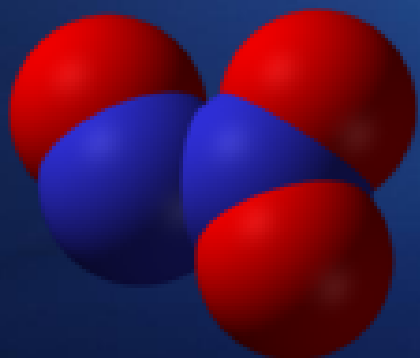

NO₂

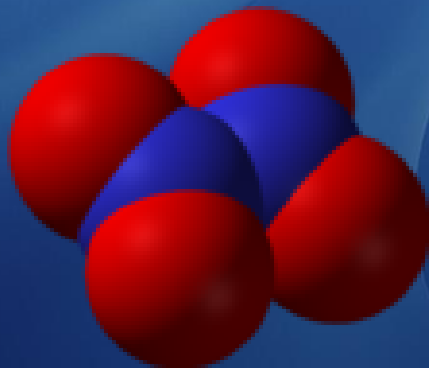

N₂O

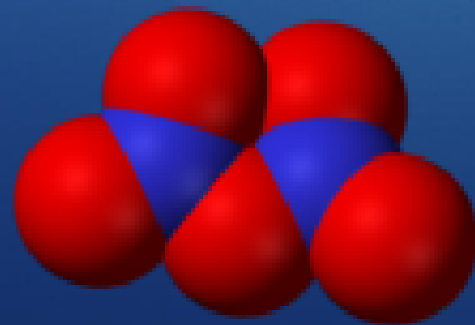
OKSIDI

N₂O₃

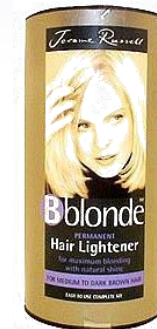
N₂O₄

N₂O₅

- Kiseonik reaguje sa gotovo svim elementima bilo direktnom interakcijom ili indirektnim putem dajući okside, a ponekad perokside ili superokside.
- Oksidi mogu imati različita svojstva i različite strukture.
- Zbog toga se oksidi mogu klasifikovati na:

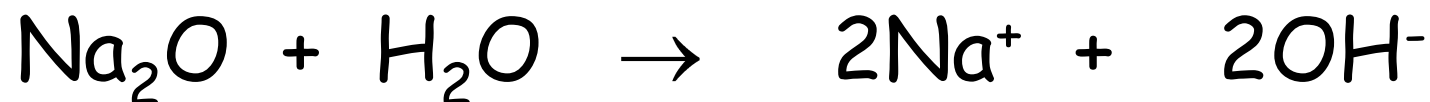
- bazne,
- kisele,
- neutralne,
- amfoterne,
- perokside,
- superokside,
- ozonide, i
- složene okside.

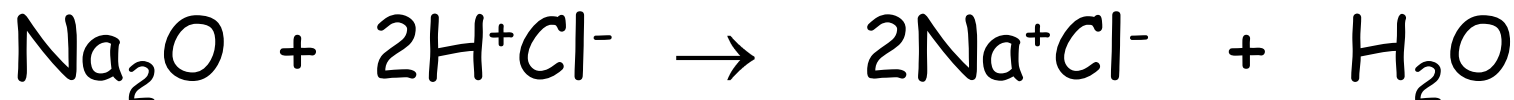
BAZNI OKSIDI

- Isključivo oksidi metala, a karakteriše ih jonski i kovalentni tip veze (MgO, CaO, Na₂O, Fe₂O₃)
- Reaguju sa vodom i grade baze.

- Reaguju sa kiselinama i grade soli.

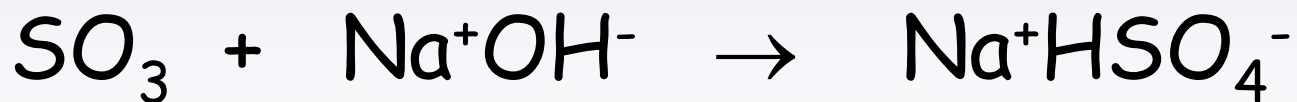
KISELI OKSIDI

- Oksidi nemetala ili oksidi nekih metala (sa višim oksidacionim brojem) i pretežno kovalentnim karakterom veze (CO_2 , SO_3 , N_2O_5 , Cl_2O_7 , P_4O_{10} , Mn_2O_7 , CrO_3).
- Reaguju sa vodom i grade kiseline.

- Reaguju sa bazama i grade soli.

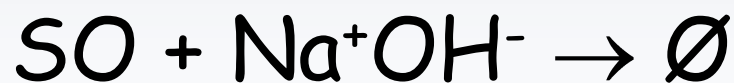
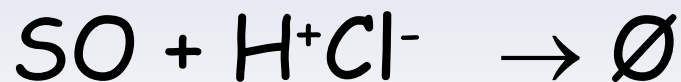

NEUTRALNI OKSIDI

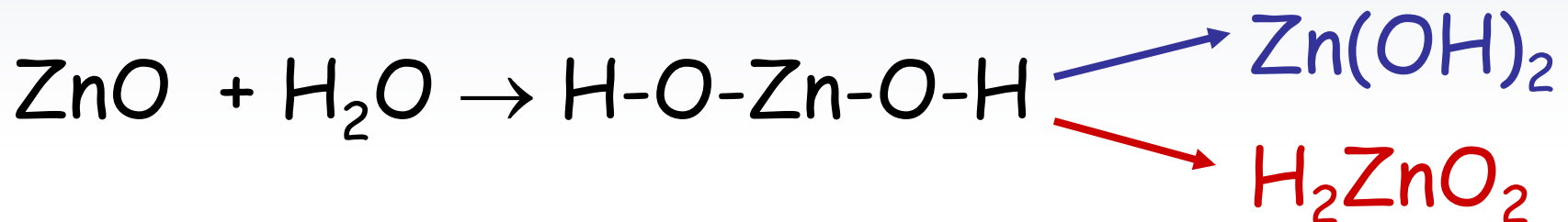
- Zovu se i indiferentni oksidi
- Ne reaguju sa vodom, kiselinama i bazama.

SO, NO, CO, N₂O

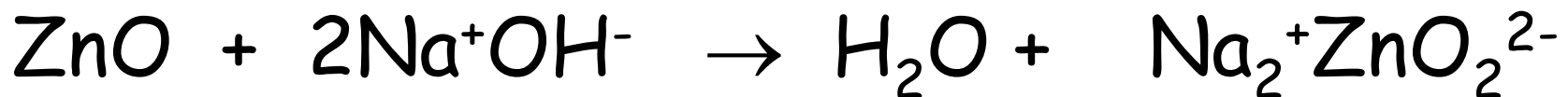
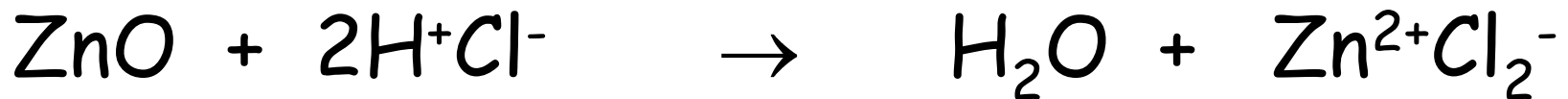

AMFOTERNI OKSIDI

- Oksidi koji se mogu rastvoriti i u kiselinama i u bazama, odnosno mogu da neutrališu i kiseline i baze (PbO, ZnO, SnO, BeO, Al₂O₃, As₂O₃, Sb₂O₃, MnO₂)
- Reaguju sa vodom i grade komponente koje se ponašaju i kao kiseline, i kao baze.

- Reaguju i sa kiselinama, i sa bazama.

PROMENE KISELO-BAZNIH OSOBINA OKSIDA ELEMENATA III PERIODE

Na_2O	MgO	Al_2O_3	SiO_2	P_4O_{10}	SO_3	Cl_2O_7
bazan	bazan	amfoteran	kiseo	kiseo	kiseo	kiseo

PROMENE KISELO-BAZNIH OSOBINA OKSIDA ELEMENATA IIA GRUPE

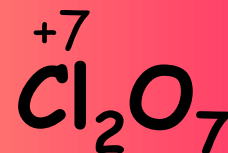
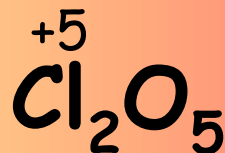
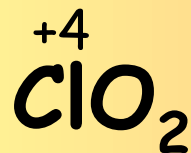
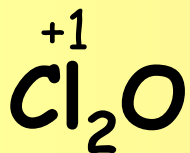
BeO	MgO	CaO	SrO	BaO	RaO
amfoteran	bazan	bazan	bazan	bazan	bazan

Baznost raste

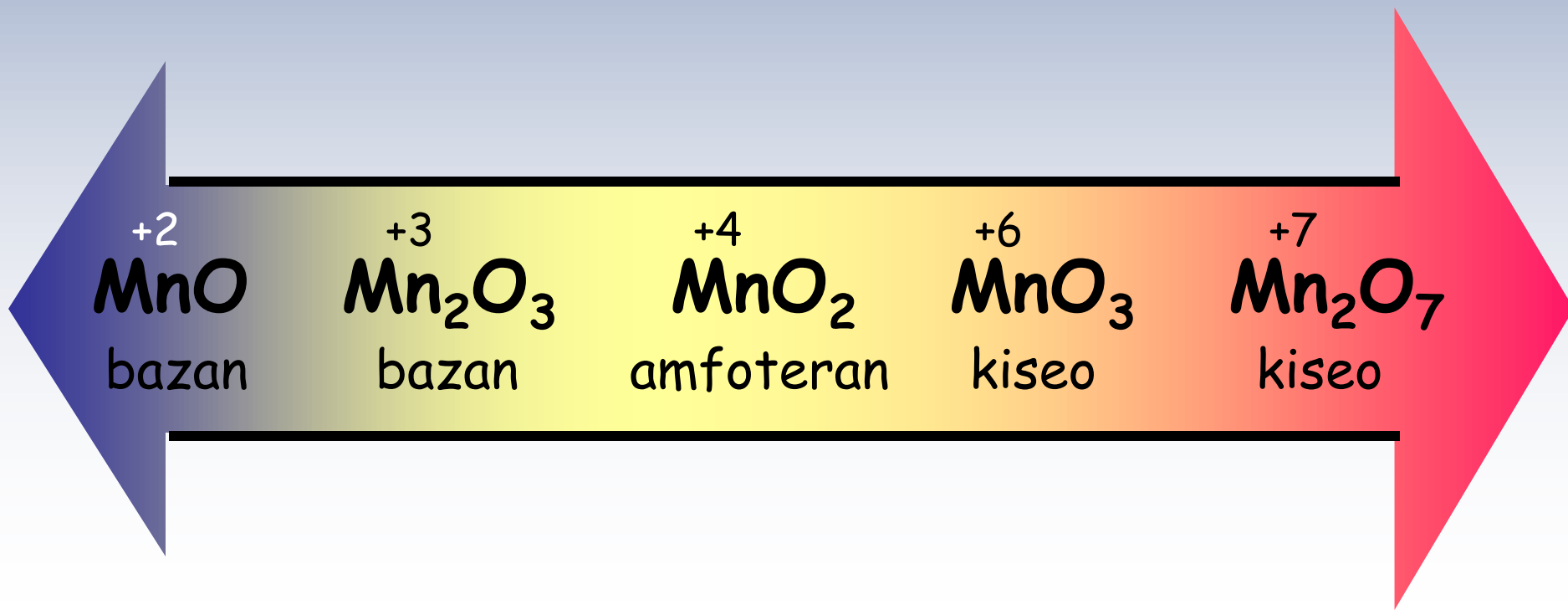

GRADI LI NEKI ELEMENAT VIŠE
OKSIDA SA RAZLIČITIM
OKSIDACIONIM BROJEVIMA, KISELI
KARAKTER OKSIDA RASTE SA
PORASTOM OKSIDACIONOG BROJA

GRADI LI NEKI METAL VIŠE OKSIDA SA RAZLIČITIM OKSIDACIONIM BROJEVIMA, OKSID SA NAJNIŽIM OKSIDACIONIM BROJEM IMA BAZNI KARAKTER, DOK JE KARAKTER OKSIDA SA NAJVIŠIM OKSIDACIONIM BROJEM KISELOG KARAKTERA

PEROKSIDI

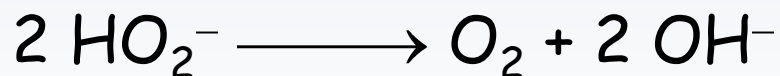

- Oksidi koje grade Na, K, Ba i drugi.
- Peroksidi sadrže jon O_2^{2-} ($-O-O-$) jon.
- Oksidacioni broj kiseonika u jonu O_2^{2-} je -1 .
- Primeri peroksida su BaO_2 , Na_2O_2 .
- Sa kiselinama grade vodonik-peroksid H_2O_2 .

SUPEROKSIDNI

- Jonska jedinjenja koja mogu da grade samo veliki joni (K^+ , Rb^+ , Cs^+) sa kiseonikom: KO_2 , RbO_2 .
- Oni sadrže superoksidni jon O_2^- .
- To su jaka oksidaciona sredstva.
- Mogu da oksiduju vodu.

OZONIDI

- Čvrsta jonska jedinjenja
- Sadrže O_3^- jon (KO_3).

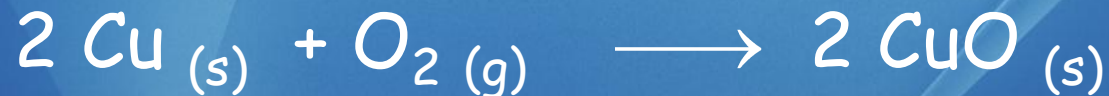
SLOŽENI OKSIDI

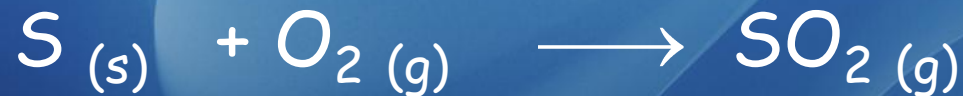
- Sastoje se iz dva jednostavna oksida istog elementa u kojima dati element ima različite oksidacione brojeve
- Minijum Pb_3O_4 ($2 PbO \times PbO_2$)
- Magnetit Fe_3O_4 ($FeO \times Fe_2O_3$)

DOBIJANJE OKSIDA

- Oksidacijom metala sa kiseonikom

- Sjedinjavanjem nemetala sa kiseonikom

- Razlaganjem hidroksida

- Razlaganjem kiselina

VAŽNI OKSIDI

H_2O -
VODA

TOKSIČNI OKSIDI

-As₂O₃ (arsen(III)-oksid)

Pulse Opera House
presents

*Arsenic
&
Old Lace*
by Joseph Kesselring

April 23, 24, 29, 30
March 1, 6, 7, 8

2004

8:00 PM

www.pulseoperahouse.org

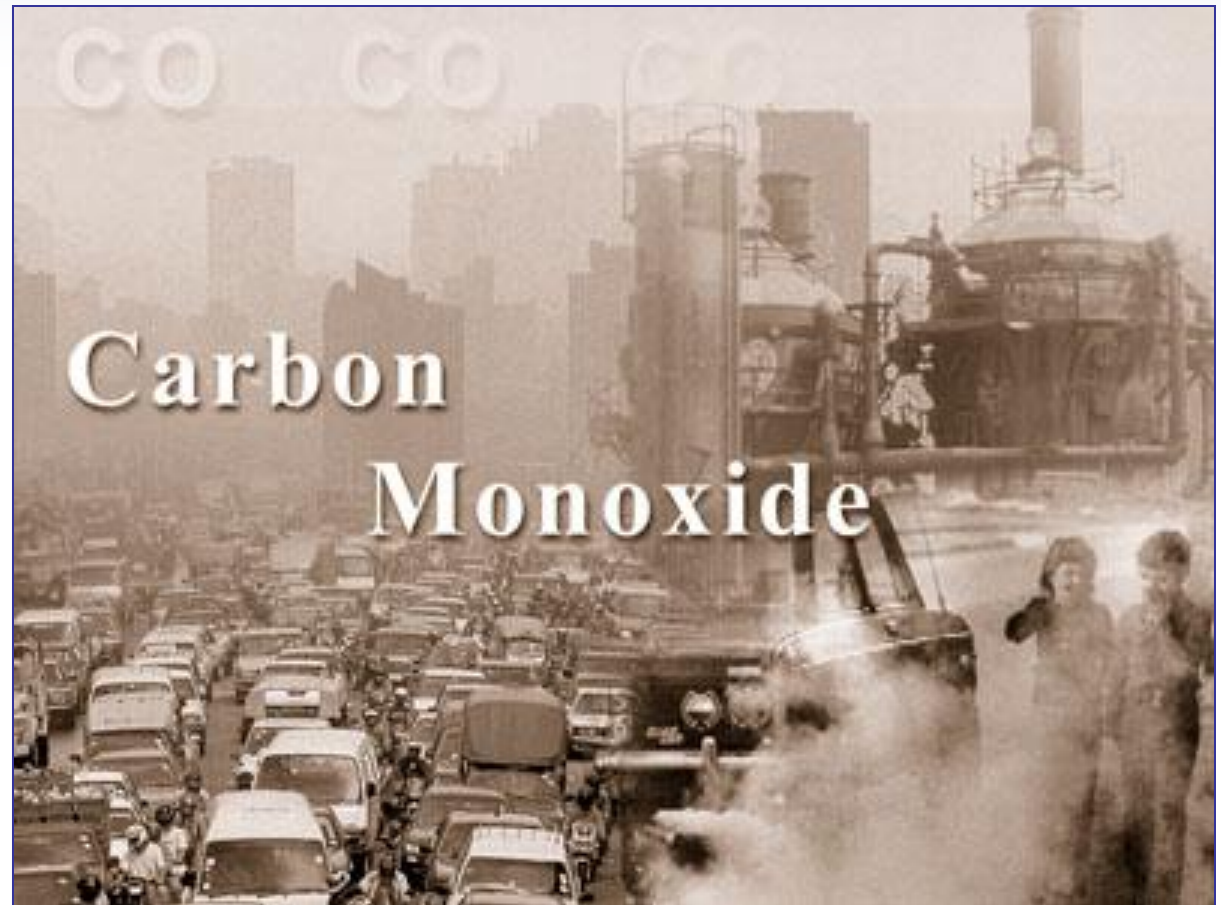
A promotional poster for the opera 'Arsenic & Old Lace' by Joseph Kesselring. The poster features a dark red background with a white lace pattern. In the foreground, there is a glass dish with a white powder, a silver spoon, a small glass of red liquid, and a black hat. The Pulse Opera House logo is in the top right corner.

NO_x i SO_x - kisele kiše

CO -UGLJEN-MONOKSID

CO₂ - UGLJENIK (IV)-OKSID (UGLJEN DIOKSID)

- Superkritična ekstrakcija

N_2O

(AZOT-SUBOKSID)

"smejući gas" - anestetik

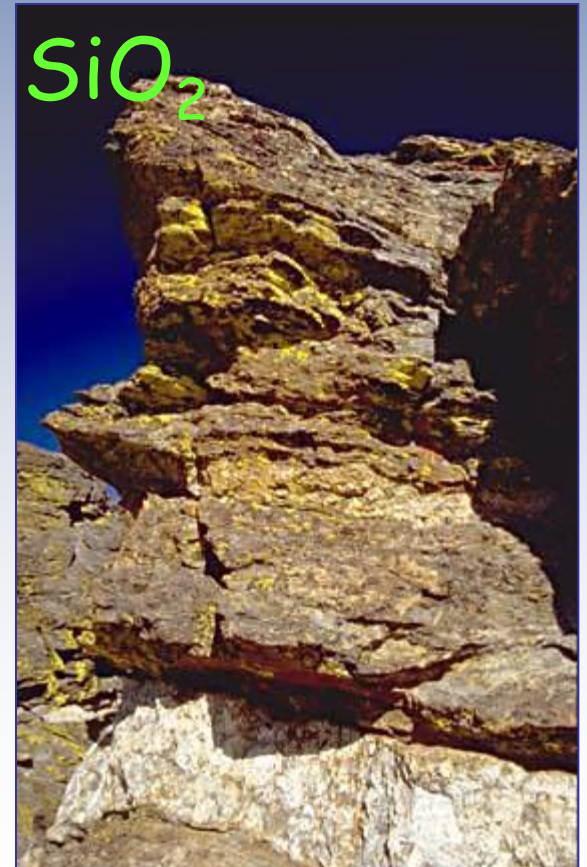
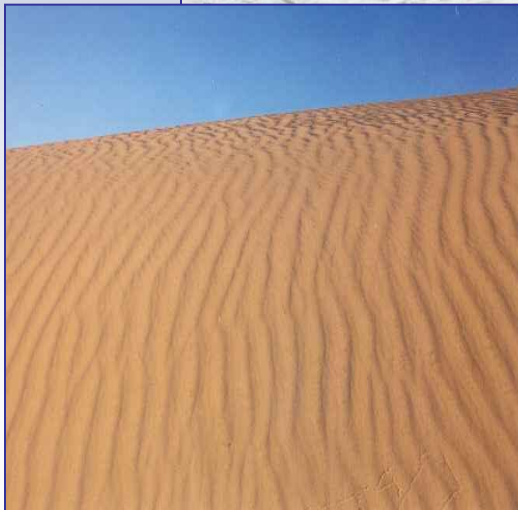
SiO_2 - PESAK, KVARC

Slobodan - 12% litosfere;

U stenama - 43% litosfere

granitne stene >70%

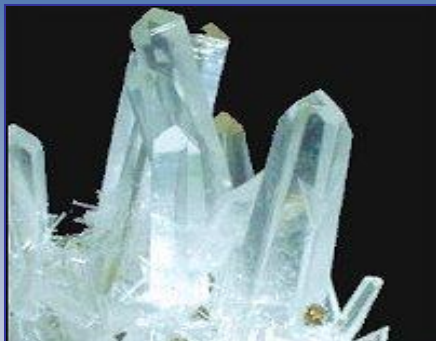

SiO_2

NAKIT

KVARC

AMETIST

ROZI
KVARC

STAKLO

Al_2O_3 - KORUND

RUBIN (Cr)

SAFIR (Ti, Fe)

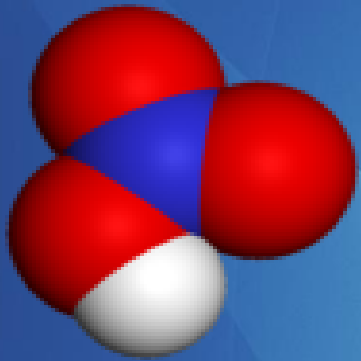

Korund sa tragovima Fe-
"PEŠČANI PAPIR"

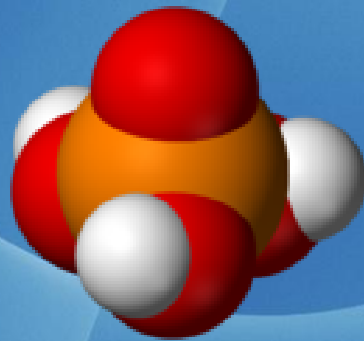

"Zvezda
Bombaja"

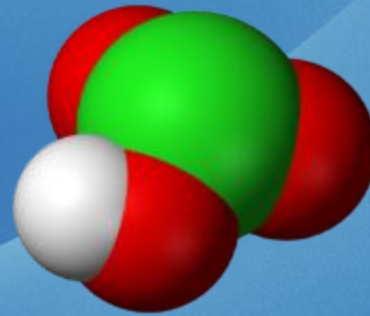

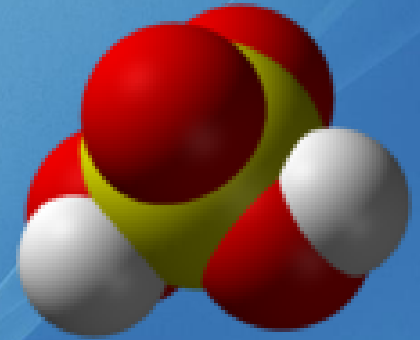
HNO_3

H_3PO_4

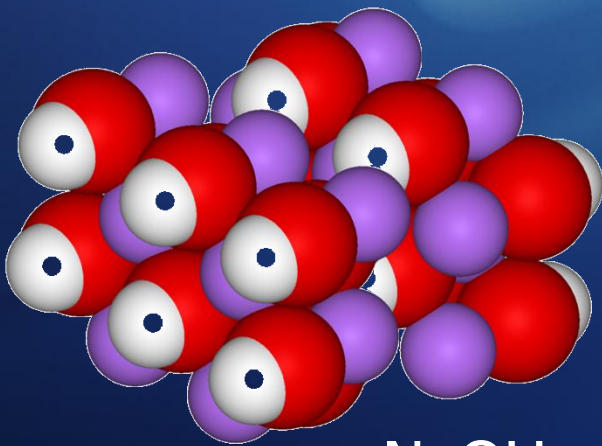

HClO_3

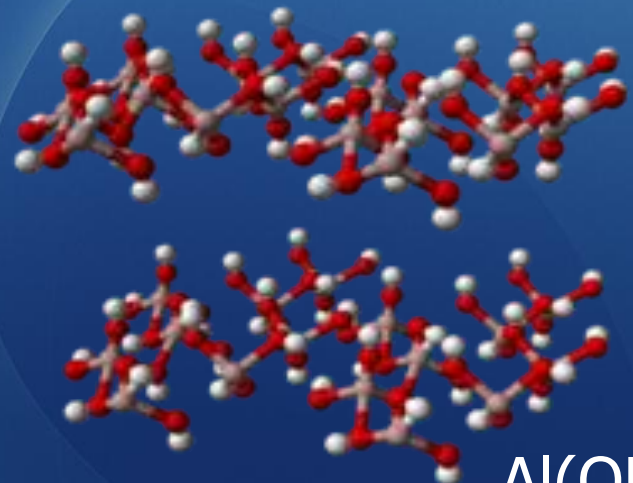

H_2SO_4

KISELINE I BAZE

NaOH

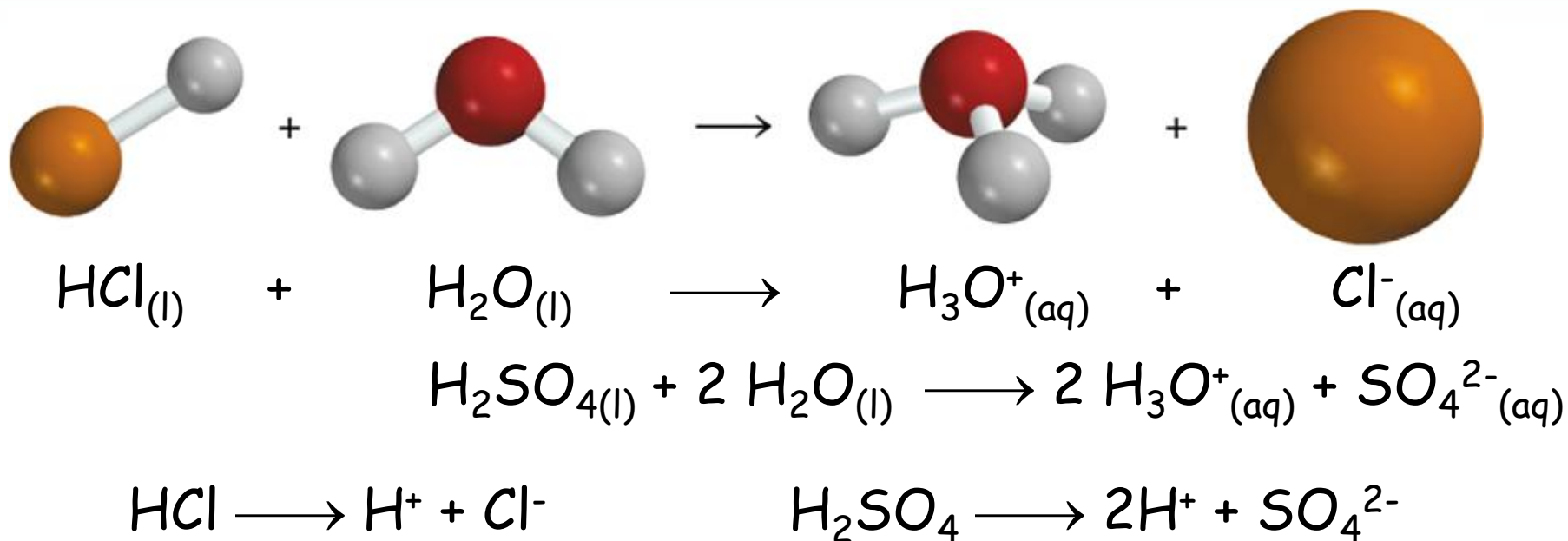

Al(OH)_3

Prva definicija je opisivala kiseline kao supstance čiji vodeni rastvori imaju kiseli ukus i rastvaraju mnoge metale, a baze kao supstance čiji vodeni rastvori imaju opori ukus i vraćaju boju crvenog lakmusa u plavo.

ARRHENIUS (1887)

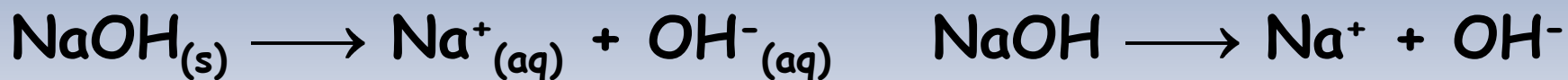
KISELINE - jedinjenja koja disocijacijom u vodenom rastvoru, kao pozitivne jone, daju isključivo hidronijum jone H_3O^+ (H^+).

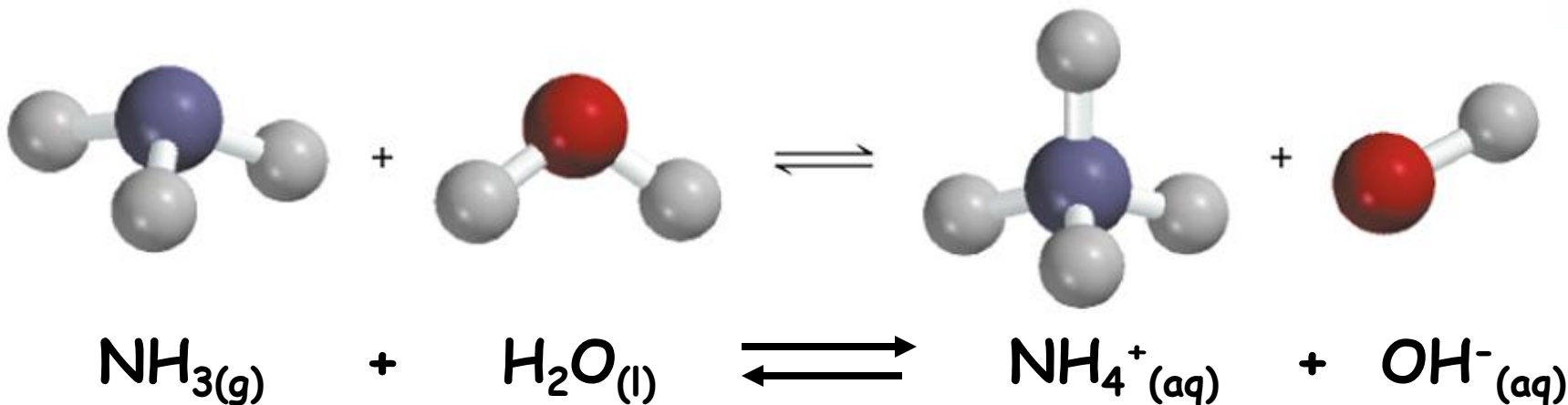
ARRHENIUS (1887)

BAZE - jedinjenja koja disocijacijom u vodenom rastvoru daju hidroksidne jone OH^- , kao jedine anjone.

Spadaju svi metalni hidroksidi:

Spada i amonijum-hidroksid koji nastaje reakcijom amonijaka sa vodom, pri čemu amonijak vezuje proton iz vode i oslobađa hidroksidni jon:

BRONSTED-LOWRY-eva teorija (1923)

KISELINE - supstance (molekuli ili joni) koje daju proton (proton-donori).

HA - kiselina jer odaje proton, a njen anjon *A⁻* je baza, jer u reversnoj reakciji može da primi proton i ponovo da kiselinu *HA*.

Zbog toga kiselina i njen anjon čine jedan *odgovarajući konjugovani par*.

BRONSTED-LOWRY-eva teorija (1923)

BAZE - supstance (molekuli ili joni) koje primaju proton (*proton-akceptor*).

Amonijak je baza jer može da primi proton, a amonijum jon je konjugovana kiselina ove slabe baze

PROTOLIZA (PROTOLITIČKA TEORIJA) - disocijacija
 kiselina i baza u vodenom rastvoru se svodi na prelazak
 protona sa kiseline na bazu.

k_1		b_2		k_2		b_1
HCl	+	H ₂ O		H ₃ O ⁺	+	Cl ⁻
HNO ₃	+	H ₂ O		H ₃ O ⁺	+	NO ₃ ⁻
H ₂ SO ₄	+	H ₂ O		H ₃ O ⁺	+	HSO ₄ ⁻
HSO ₄ ⁻	+	H ₂ O		H ₃ O ⁺	+	SO ₄ ²⁻
H ₂ CO ₃	+	H ₂ O		H ₃ O ⁺	+	HCO ₃ ⁻
HCO ₃ ⁻	+	H ₂ O		H ₃ O ⁺	+	CO ₃ ²⁻
H ₂ O	+	CN ⁻		HCN	+	OH ⁻
H ₂ O	+	RO ⁻		ROH	+	OH ⁻
H ₂ O	+	H ₂ O		H ₃ O ⁺	+	OH ⁻

LEWIS-ova teorija (1924)

Lewis-ov pojam baze se bitno ne razlikuje od Bronsted-Lowry-evog, jer su u oba slučaja to supstance sa slobodnim elektronskim parom.

KISELINE - akseptori elektronskog para

BAZE - donori elektronskog para u koordinativno kovalentnom vezivanju

PODELA KISELINA

1. Prema tome da li sadrže kiseonik ili ne:

- a) Kiseonične (HNO_3 , H_2SO_4 , H_2CO_3 , ...)
- b) Nekiseonične (HCl , HBr , H_2S , ...)

2. Prema broju atoma vodonika u molekulu:

- a) Monoprotanske (HNO_3 , HCl , HBr , ...)
- b) Dvoprotanske (H_2SO_4 , H_2CO_3 , H_2S , ...)
- c) Poliprotanske (H_3PO_4 , H_3BO_3 , H_3AsO_4 , ...)

3. Prema jačini:

- a) Vrlo jake $K_a > 10^3$ (HClO_4 , HI , ...)
- b) Jake $10^{-2} < K_a < 10^3$ (HNO_3 , H_2SO_4 , ...)
- c) Slabe $10^{-7} < K_a < 10^{-2}$ (CH_3COOH , HNO_2 , ...)
- d) Vrlo slabe $K_a < 10^{-7}$ (H_2S , HCN , ...)

JAKE KISELINE

HCl, HBr, HI

HClO₄, HClO₃

HNO₃

H₂SO₄

H₃PO₄ (u prvom stupnju)

SLABE KISELINE

HF

HClO₂, HClO

HNO₂

H₂SO₃, H₂S

H₃PO₃ (= H₂PHO₃)

H₂CO₃, R-COOH, HCN

H₂O₂

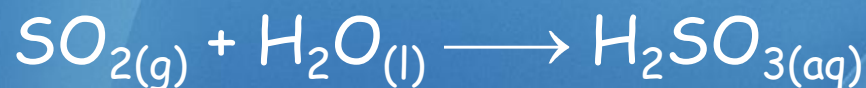

NAZIVI KISELINA

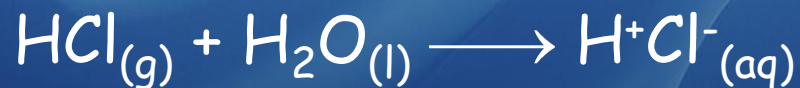
Kiselina	Centralni atom	Anjon
HNO_3	azotna	nitratna
H_2SO_4	sumporna	sulfatna
HClO_4	perhlorna	perhloratna
HCl	hlorovodonična	hloridna
H_2CO_3	ugljena	karbonatna
H_2S	sumporvodonična	sulfidna
H_3PO_4	fosforna	fosfatna
H_2SO_3	sumporasta	sulfitna
HClO_3	hlorna	hloratna

DOBIJANJE KISELINA

1. Reakcijom kiselog oksida sa vodom:

2. Direktnom sintezom vodonika i nemetala:

3. Dejstvom manje isparljivih kiselina na soli lako isparljivih kiselina:

DOBIJANJE KISELINA

4. Dejstvom jače kiseline na so slabije kiseline:

5. Dejstvom rastvorljivije kiseline na so manje rastvorljive kiseline:

PODELA BAZA

1. Prema broju hidroksidnih grupa u molekulu:

- a) Jednohidroksidne (NaOH , KOH , LiOH , ...)
- b) Dvohidroksidne ($\text{Ca}(\text{OH})_2$, $\text{Ba}(\text{OH})_2$, $\text{Cu}(\text{OH})_2$, ...)
- c) Višehidroksidne ($\text{Al}(\text{OH})_3$, $\text{Fe}(\text{OH})_3$, $\text{Bi}(\text{OH})_3$, ...)

2. Prema jačini:

- a) Vrlo jake $K_b > 10^{-3}$ (NaOH , KOH , ...)
- b) Jake $10^{-2} < K_b < 10^{-3}$ (LiOH , $\text{Ba}(\text{OH})_2$, ...)
- c) Slabe $10^{-7} < K_b < 10^{-2}$ (NH_3 , $\text{Pb}(\text{OH})_2$, ...)
- d) Vrlo slabe $K_b < 10^{-7}$ ($\text{C}_6\text{H}_5\text{NH}_2$, ...)

JAKE BAZE

Grade ih elementi
Ia i IIa grupe PSE
(osim Be)

SLABE BAZE

Ostali metali,
 NH_4OH

DOBIJANJE BAZA

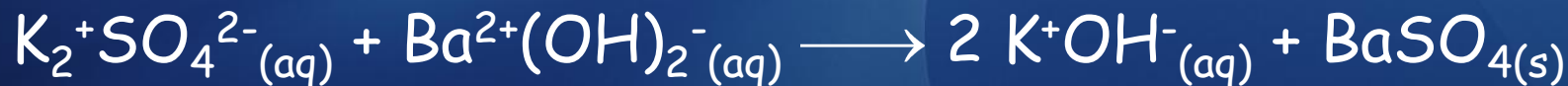
1. Reakcijom baznog oksida sa vodom:

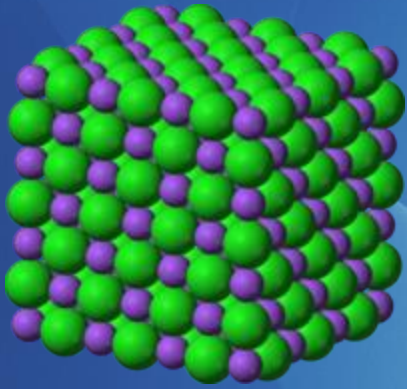
2. Direktnom reakcijom metala sa vodom:

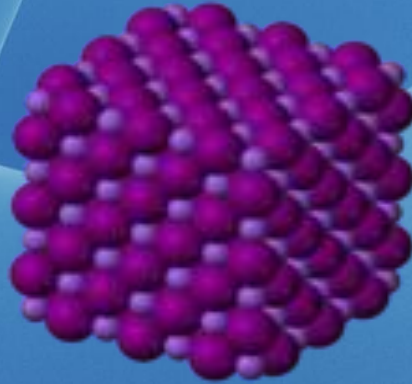
3. I rastvorne, i slabo disocirane i nerastvorne baze mogu da se dobiju iz rastvora odgovarajućih soli dejstvom jakih hidroksida:

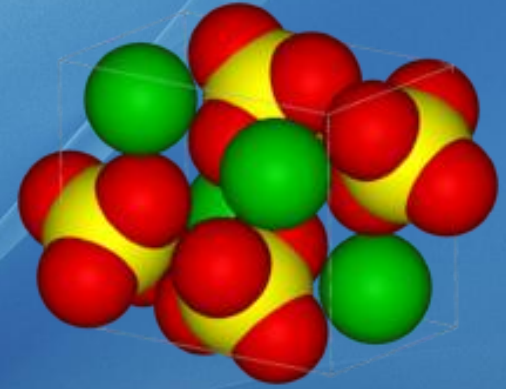
SOLI

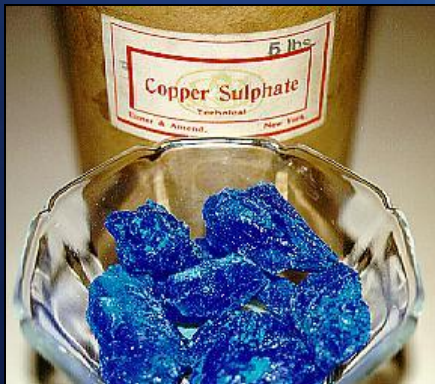
NaCl

NaI

BaSO₄

Soli Cu²⁺

Soli Ni²⁺

Soli Fe²⁺

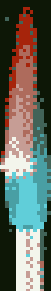

VATROMET BOJA

LITIJUM

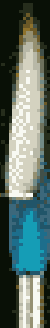
STRONCIJUM

KALCIJUM

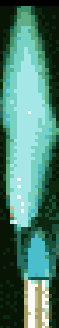
KALIJUM

NATRIJUM

BAKAR

Cu^{2+} soli su plave

Ni^{2+} soli su zelene

Fe^{2+} soli su svetlo-zelene

Fe^{3+} soli su žute

- Soli su jonska jedinjenja kristalne strukture
- Njihov katjon potiče od baze, a anjon od kiseline.
- Većina minerala u prirodi dolazi u obliku soli: karbonati, silikati, kloridi, sulfati...
- Imaju visoke tačke topljenja
- U čvrstom stanju - izolatori
- U vodenim rastvorima - *jaki elektroliti* (sa malim izuzetkom)
- Većina soli se dobija *reakcijom neutralizacije*

PODELA SOLI

- Neutralne (normalne) soli
- Kisele soli
- Bazne soli
- Dvogube soli
- Kompleksne soli

NEUTRALNE SOLI

- Nastaju potpunom neutralizacijom kiselina i baza

natrijum-nitrat

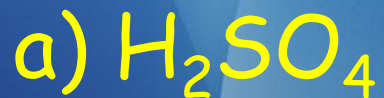
natrijum-sulfat

kalcijum-hlorid

Kisele soli

Nastaju nepotpunom neutralizacijom poliprotičnih kiselina.

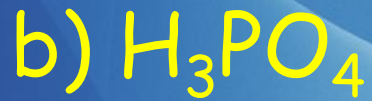

Na- kiselii sulfat
Na- hidrogensulfat
Na- bisulfat

Na- sulfat

Kisele soli

Na- dihidrogenfosfat
Na- primarni fosfat

Na- hidrogenfosfat
Na- sekundarni fosfat

Na- (tercijarni) fosfat

Bazne soli

Nastaju nepotpunom višekiselih baza (polihidroksida).

a) $\text{Ca}(\text{OH})_2$

Ca- bazni hlorid
Ca- hidroksihlorid

Ca- hlorid

Bazne soli

b) $\text{Al}(\text{OH})_3$

Al- dihidroksihlorid

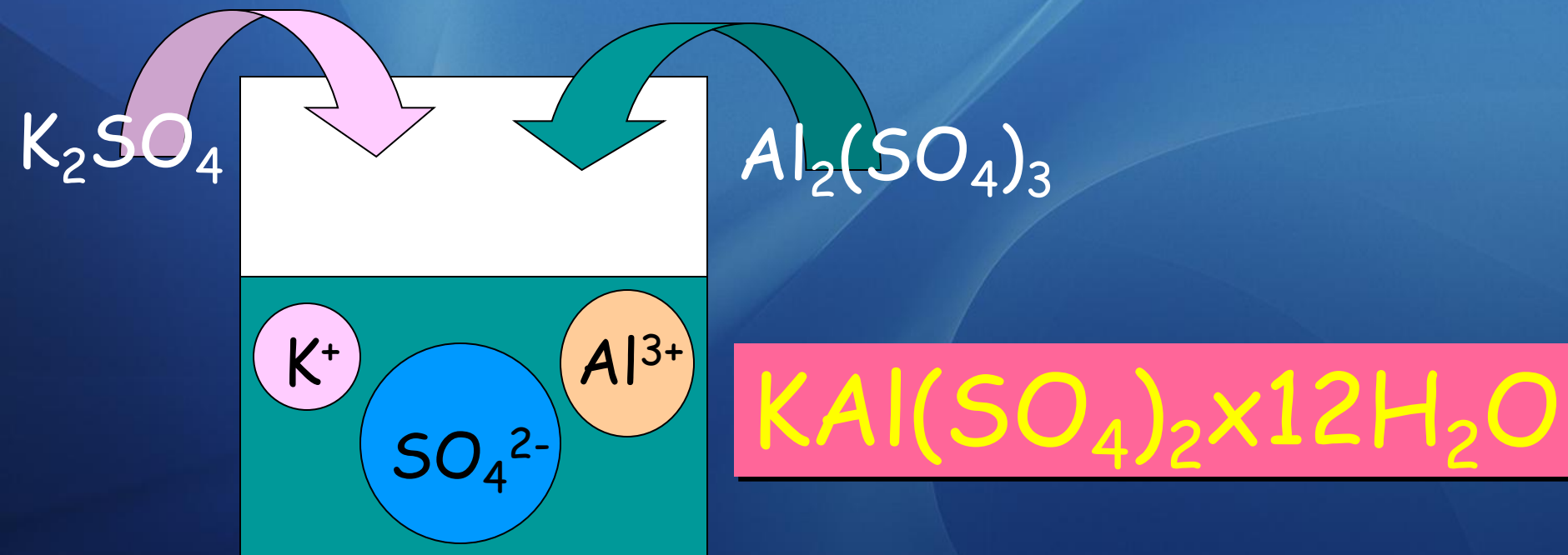
Al- hidroksihlorid

Al- hlorid

DVOGUBE SOLI

Nastaju kristalizacijom iz rastvora dve soli i postoje samo u kristalnom stanju.

"stipsa"

KOMPLEKSNE SOLI

- Sadrže kompleksne jone, bilo katjone, bilo anjone.
- Nastaju interakcijom izvesnih metalnih jona sa drugim jonima ili molekulima.

- Nagrađeni kompleksni joni ne zadržavaju hemijske osobine jona iz kojih su nastali, a ni fiziološke osobine.

NOMENKLATURA

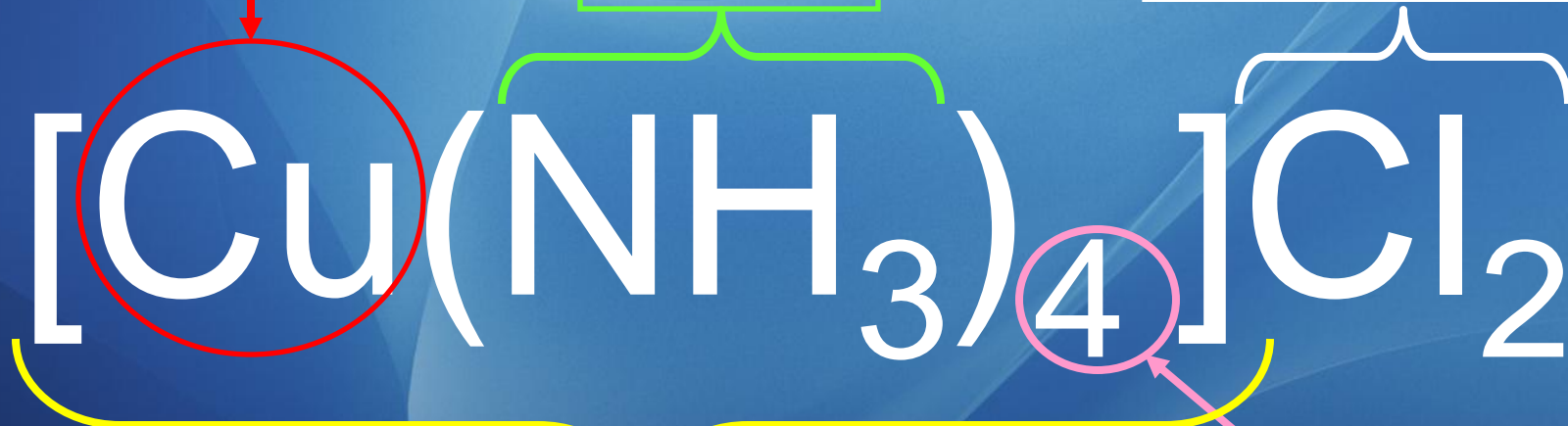
- Prvo se daje naziv katjona bez obzira da li je on kompleksni jon ili ne.
- Pravila:
  1. Konstituenti kompleksa se navode sledećim redom: anjon, neutralni molekul, centralni metalni jon
  2. Ligandima koji su anjoni daje se nastavak **-o** (OH^- - **hidroks****o**, Cl^- - **hlor****o**, CN^- - **cijan****o**, ...)
  3. Nazivi neutralnih molekula se ne menjaju. Izuzeci su: H_2O - **ak****va**, NH_3 - **amin**, CO - **karbonil**, NO - **nitrozil**.
  4. Broj pojedinih liganada je označen prefiksom di-, tri-, tetra-, penta-, heksa-.
  5. Oksidacioni broj centralnog jona se označava rimskim brojem u zagradi i stavlja se posle imena kompleksa.
  6. Ako je kompleksni jon anjon, od latinskog naziva centralnog jona oduzme se **-um** ili **-ium** i dodaje se nastavak **-at**.

Centralni
metalni jon

Spoljašnja
sfera

Ligand

Kompleksni jon (katjon)
unutrašnja sfera

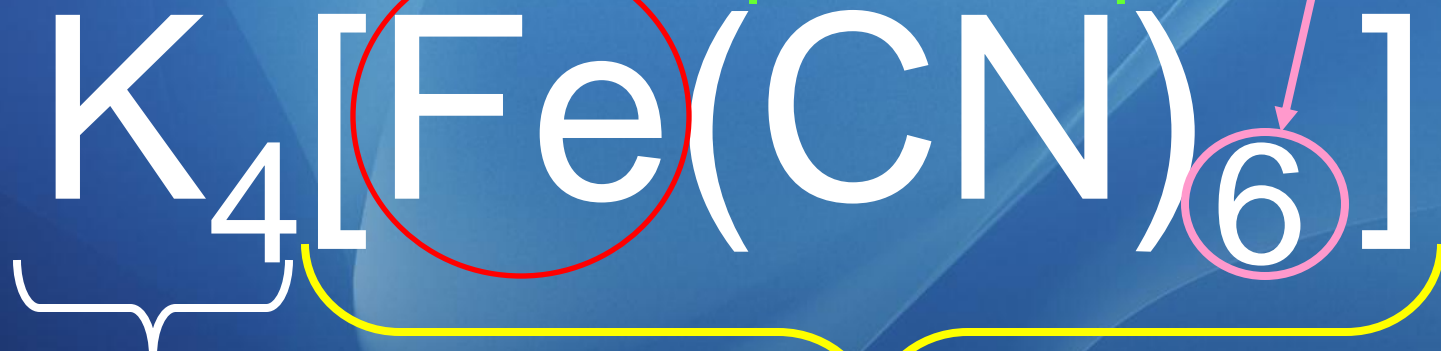
Koordinacioni
broj (KB)

Tetraaminbakar(II)-hlorid

Centralni
metalni jon

Koordinacioni
broj (KB)

Ligand

Spoljašnja
sfera

Kompleksni jon (anjon)
unutrašnja sfera

Kalijum-heksacijanoferat(II)

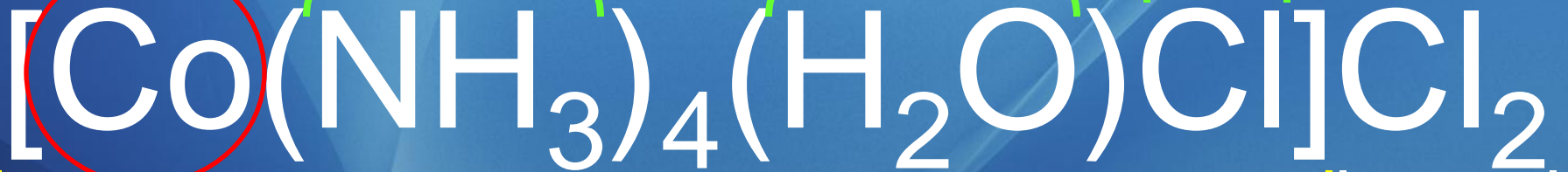
Centralni
metalni jon

Koordinacioni broj
(KB)= 4+1+1=6

Ligand

Ligand

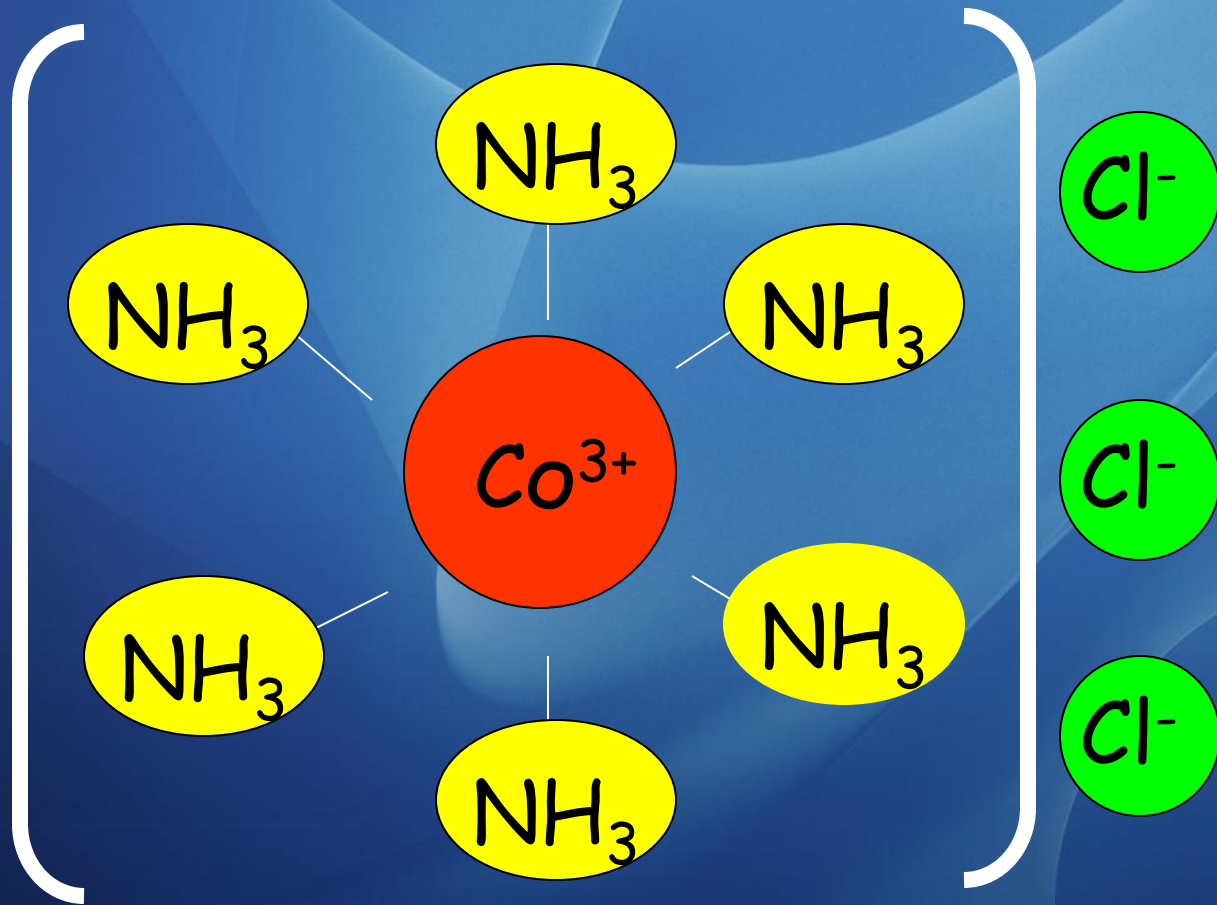
Ligand

Kompleksni jon (katjon)
unutrašnja sfera

Spoljašnja
sfera

Hloroakvatetraaminkobalt(III)-hlorid

Heksaaminkobalt(III)-klorid

DISOCIJACIJA SOLI

$$K_{\text{ns}} = \frac{[\text{Fe}^{2+}] \cdot [\text{CN}^-]^6}{[\text{Fe}(\text{CN})_6]^{4-}}$$

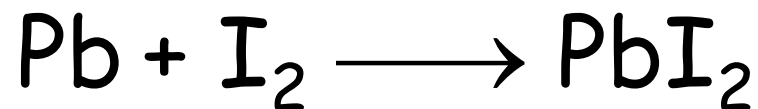
$$K_{\text{ns}} = \frac{[\text{Cu}^{2+}] \cdot [\text{NH}_3]^4}{[\text{Cu}(\text{NH}_3)_4]^{2+}}$$

HIDRATISANE SOLI

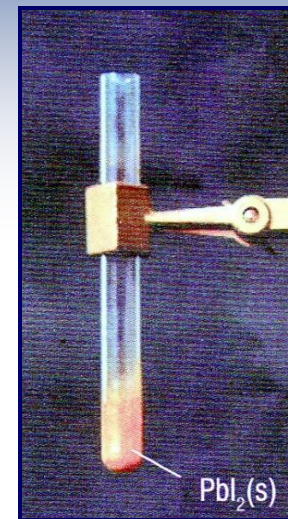
- soli koje uz svaku formulsku jedinicu sadrže i određen broj molekula vode.
- $\text{ZnSO}_4 \times 7 \text{H}_2\text{O}$ - "bela galica"
- $\text{CuSO}_4 \times 5 \text{H}_2\text{O}$ - "plavi kamen"
- $\text{FeSO}_4 \times 7 \text{H}_2\text{O}$ - "zelena galica"
- $\text{MgSO}_4 \times 7 \text{H}_2\text{O}$ - "gorka so"

DOBIJANJE SOLI

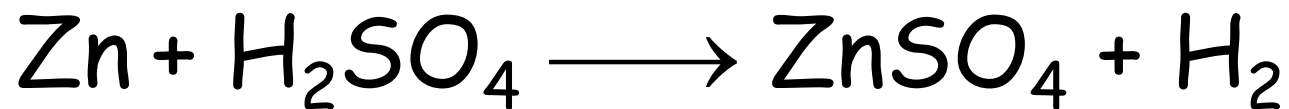
1. Metal + nemetal = so

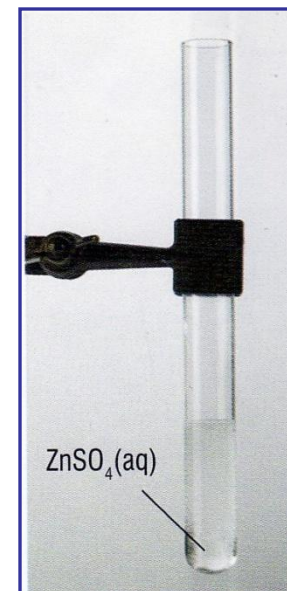
Olovo(II)-jodid

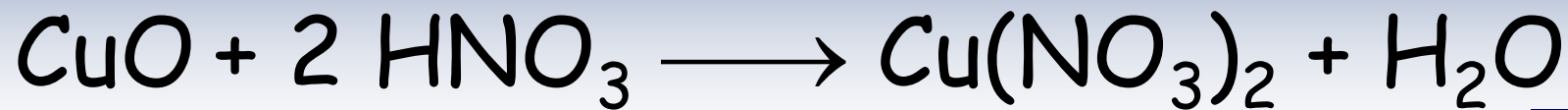
2. Metal + kiselina = so + voda

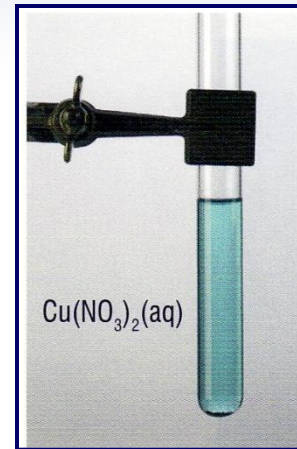
Cink(II)-sulfat

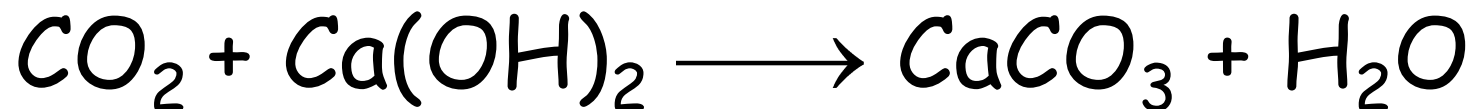
3. Bazni oksid + kiselina = so + voda

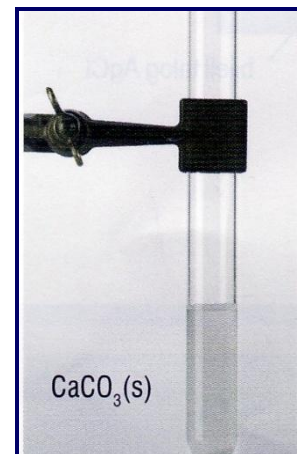
Bakar(II)-nitrat

4. Kiseli oksid + baza = so + voda

Kalcijum-karbonat

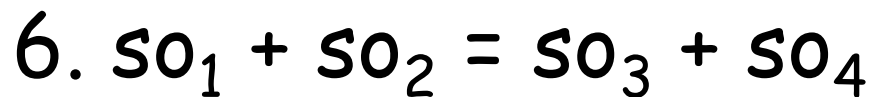

5. Kiselina + baza = so + voda

Natrijum-hlorid

"Reakcija dvostruke izmene"

